

ТВОРЧЕ ОСМИСЛЕННЯ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ

*Перший удар на себе,
Перший вогонь на себе,
Так одчайдушний Данко
Людям віддав своє серце.
З атомом стати до бою –
З полум'ям смертоносним,
І заступити собою
Світ, що малий і дорослий.*

М. Сингаївський

Спочатку з'являється заграва. Вона росте, розгоряється, і ось уже сліпучо-біла лавина котиться до міста. Вогонь охоплює будинки, вулиці, спалахують автомобілі. Дереву чомусь займаються швидко, як свічки, хоча зараз розпал весни... Вогняна лавина котиться містом. Залишається лише потріскана, наче в зморшках, земля. Це страхіття сталося 26 квітня 1986 року, коли на Чорнобильській АЕС вибухнув четвертий енергоблок. Ця трагедія приголомшила весь світ. На всій планеті не було байдужих до цієї сумної події. Чорнобиль став зловісним знаком щонайсильніших саморуйнівних дій людини, найдраматичнішою поразкою в її такому нерозумному протиборстві з природою. З'явившись під знаком біблійної "зірки-полін", той чорний Чорнобиль став якщо не розплатою, то найсерйознішою пересторогою нашому варварству та легковажності.

На цю страшну трагедію відгукнулись в пресі письменники О. Гончар, Б. Олійник, І. Драч. Поезія не мовчала. Майже одночасно з'явилися поеми Л. Горлача, С. Йовенко, Б. Олійника, І. Драча. Чорнобильська трагедія. Цим все сказано. Гуде набат тривоги, набат – вісник біди, але ж він не похоронний дзвін, а заклик до дії, самовідданої, рятівної. Поклик рішучий. Споконвіку велося: зачувши набат, всі – і старі, і молоді – кидали все і йшли боронити отчий край. Живі – відгукніться!

І відгукнулись. Тема чорнобильської трагедії знайшла відображення у творчості багатьох, ось вони: В. Яворівський "Марія з полином у кінці століття", Ю. Шербак документальна повість "Чорнобиль", Д.Павличко поезія "Листок", Б. Олійник поема "Сім", М. Луків поема "Біль і пам'ять", М. Сингаївський "Обпа-

лена мужність", Л.Горлач поема "Зона", С. Йовенко поема "Вибух", І. Драч "Чорнобильська мадонна".

Реаліст і романтик, уїдливо іронічний і трепетно ніжний, одне слово, Драч, яким він є, створюючи надзвичайно своєрідну поему "Чорнобильська мадонна", зв'язався, за його визначенням, з художніми критеріями світового рівня – "від Рубльова до Леонардо да Вінчі". Пролог до поеми сповнений тривоги, відчаю і навіть гніву, та знайти слова, аби хоч трохи відтворити емоційне потрясіння, породжене Чорнобилем, справді дуже важко

Я заздрю всім, у кого є слова.

Немає в мене слів. Розстріляні до слова.

Мовчання тяжко душу залива.

Ословленість дурна і випадкова.

Для Драча пошуки слів – це передусім пошуки відповіді на питання: "Що робити?", "Хто винен?" Поет розповідає про чорнобильські події крізь призму ідеї життя, що донедавна сприймалося як вічне і незнищенне, а сьогодні підлягає реальній загрози знищення. У центрі розповіді-болу доля жінки-матері, і висвітлює автор цю класичну гуманістичну тему справді своєрідно, навіть несподівано. Схвильований, аж розпачливий, тон прологу змінюється невігладливою розмовною інтонацією солдата будівельного батальону, але те, про що розповідає він, не вкладається у рамки здорового глузду. Сюжет справді фантастичний: щоранку на піщаних дюнах будівельники бачать сліди босих ніг, що ведуть до четвертого енергоблока. Розшуки, вистереження не дали ніяких результатів.

От проява непевна яка!

Може, мати йшла в саркофаг?

"Хрещатицька мадонна", яка несе в руках "сплетене ніщо..." – чи не є вона символом людства, що підписало собі смертний вирок?

Поема має два чітко виражених плани. Перший – складається з низки портретних етюдів, створених під безпосереднім враженням від побаченого на власні очі. Це "Стара бабуся в целофані", що потайки випасає в зоні корову – видиво кумедне і надто страшне, "знак людської незахищеності,

бездуму. Ескортвана під руки з ураженого оберугу стара жінка цілує квітку "прямо в стронції" – ніщо не може відділити її від землі, відлякати, навіть смерть. Вона єдина із землею, живе тільки з нею, а ні – помирає. Це і імітатор войовничої порядності, великий вчений, високий керівник, який мало думав про людей, вганяючи атомний гігант у джерельне серце Придніпров'я. Це – солдат і генерал, трактористка, грубувата, вироблена постать якої зігріта гумором. Це – напівбожевільна мати на Хрещатику, приголомшений трагедією фізик. Другий план – це ліро-філософські роздуми поета, який у творчих муках шукає достовірних фарб, рівновеликих трагедій. І Драч звинувачує, засуджує, закликає здерти з душі лід байдужості, безвідповідальності, недбалства, цинізму:

Пучками големи

З душі здираю лід...

Як раниць пучки чи...

Як душу тяжко раниць...

Автор закликає всіх до самооцінки, до цього закликає час, усіх, не тільки вчених:

Хоч засторогу я несу зірку,

Не каменюю Чесний Храм Науки...

Благає поет: хоч зараз не виявляти поспіху, коли він уже призвів до таких болісних помилок і прорахунків. Блискучий фінал поеми. Драч нещадний і суворий, він не шукає оптимістичних альтернатив, не намагається "підсолодити" правду жорстоку й очевидну:

Хто ж там, сиву, посміє займати?

Сіль пізнання - це плід каяття...

Малюнок Богдана Буренки

*Несе сива чорнобильська мати
Цю планету... Це хворе дитя!..*

Рік – мить в історії людства, рік не дуже великий строк і в житті будь-якої людини. Але за такий рік, чорнобильський, ми стрімко подорослішали, подорослішали на цілу епоху, ми стали вимогливішими до самих себе, до тих, у чиїх руках людське існування і доля природи. На жаль, життя свідчить, що психологія людини перебудовується чи не найповільніше, що благодушся – це набагато стабільніший стан, аніж тривога і занепокоєність. Саме ці нездоланні мури штурмує своєю поемою І.Драч. Нам, жителям України, належить прагнути, щоб подібне лихо не спіткало нас більше ніколи, щоб ця страшна подія була останньою у нашому житті, нехай чорнобильським дзвоном пам'яті відлунується у серці кожного.